

The Uses of the Latin Gerundive

Dr. Leonard Xhamani

Docente di Latino, Università di Tirana
Email: leonardxhamani@gmail.com

Doi:10.5901/mjss.2014.v5n20p2410

Abstract

The Latin language composes a significant part of the cultural entirety of Europeans. This communication tool, with an indisputable superiority till the Middle Ages, gave life to a number of languages and other literatures. The harmonious complex of expressive logical and technical communicative skills also had an influence on a lot of other languages, which have different origins. Owing to the wealth and complexity it has, the Latin language has been studied and continues to be studied by different linguists to point out the similarities and differences to their respective languages. In this article, we have analyzed the uses of the Latin gerundive, a non-finite form, which combines the characteristics of the noun and adjective. The Latin gerundive is a special non-finite form of the Latin language, which does not have an equivalent non-finite form in the Albanian language. The object of the analyses will be the Latin gerundive with an attributive function, the use of the gerundive cases, the various syntactic functions, etc. All the examples obtained from the Latin literature will be translated in Albanian solving in this way the problems of understanding for the Albanian reader.

Keywords: Albanian language, gerundive, Latin language, non-finite forms.

Il gerundivo del latino, come anche il participio, è quella forma implicita in cui si intrecciano le caratteristiche del verbo e dell'aggettivo. Designa un'azione, alla quale si sottopone l'oggetto o la persona da esso determinata. Nella maggioranza dei casi, il gerundivo esprime indispensabilità o necessità perciò, spesso, nelle grammatiche diverse viene chiamato "parte necessaria" (Tantucci, 1992: 371; Alfred Ernout e François Thomas, 1964: 263; Qiriazati & Dishnica, 1989: 300; Terracina, 2003: 71). A differenza del gerundio, il gerundivo è un aggettivo verbale con significato passivo. Esso concorda in genere, numero e caso con il sostantivo o pronomine, senza il quale è impossibile il suo uso. Cioè, a differenza del gerundio, il gerundivo si declina regolarmente sia al singolare che al plurale. Si forma con i suffissi del gerundio (Xhamani, *The Latin gerund and its translation in Albanian* su questo stesso numero dell'AJIS) e con l'aiuto delle flessioni della prima e seconda declinazione. Per esempio:

Lauda-nd-us, -a, -um pér t'u lavdéruar (që duhet lavdéruar).

Mone-nd-us, -a, -um pér t'u qortuar (që duhet qortuar).

Leg-end-us, -a, -um pér t'u lexuar (që duhet lexuar).

Audi-end-us, -a, -um pér t'u dëgjuar (që duhet dëgjuar).

➤ Ad ea **perficienda** opera C. Trebonius magnam iumentorum atque hominum multitudinem ex omni provincia vocat.

➤ **Pér tē përfunduar** ato punë, Kaj Treboni mblodhi një numër të madh njerëzish e kafshësh ngarkese nga të gjitha provinçat. (Caes. Liber II, kap. 1).

➤ Aetolia, Acarnania, Amphilochis per Cassium Longinum et Calvisium Sabinum, ut demonstravimus, receptis **temptandam** sibi Achaiam ac paulo longius **progreendiendum** existimabat Caesar.

➤ Pasi Etolia, Akarnia dhe Amfilokia kishin pranuar dorëzimin, siç e kemi treguar, Çezari mendonte se **duhej përpjekur** pér tē bërë pér vete Akaian dhe se **duhej shtrirë** më tej zona e tij e ndikimit. (Caes. Liber III, kap. 56).

➤ Huic officio praepositus erat Rufius Calenus legatus, qui celeritatem **in transportandis** legionibus adhiberet. Sed serius a terra proiectae naves neque usae nocturna aura in redeundo offenderunt.

➤ Këtë detyrë ia ngarkoi mëkembësít Ruf Kaleni, i cili me shpejtësi **duhej tē transportonte** legionet. Por anijet, të larguara pak më vonë nga toka, e pésuan keq gjatë rikthimit, duke mos përfituar dot nga puhia e natës. (Caes. Liber III, kap. 8).

Il gerundivo si usa soltanto nella forma passiva e si può trovare solo nei verbi transitivi inclusi quelli deponenti (Tantucci, 1992: 126-9) (hortandus, a, um – pér t'u nxitur, verendi – pér t'u frikësuar, sequendi – pér t'u ndjekur, largiendi – pér t'u dhuruar). Il gerundivo inoltre si trova anche in cinque verbi deponenti intransitivi quali: utor (përdor), fruor (gézoj),

fungor (kryej, zbatoj), potior (pushtoj, bëhem zot), vescor (ushqehem, ha) (Terracina, 2003: 71). Alcuni verbi, però, come nel gerundio, difettano della forma del gerundivo: sum (jam), possum (mund), queo (mundem), nequeo (nuk mundem), aio (them), volo (dua), nolo (nuk dua), alcuni verbi impersonali quali: decet (më përshtatet), libet (më pëlqen), licet (lejohet), ecc. Nella lingua albanese, il gerundivo, a seconda del significato che può avere, si traduce con duhet + participio oppure duhet + congiuntivo, spesso però, come dimostreremo negli esempi seguenti, possiamo tradurlo con l'infinito del tipo **për të punuar**. Per esempio:

- Si non omnia caderent secunda, fortunam esse industria **sublevandum**.
- ↳ Nëse nuk shkonte mbarë gjithçka, fati **duhej pritur** me durim. (Caes. Liber III, kap. 73).
- Locum se aequum **ad dimicandum** dedisse, potitum esse hostium castris, expulisse ac superasse pugnantes.
- ↳ (Çezari) u kishte dhënë një pozicion të përshtatshëm **për të luftuar**, kishte shtënë në dorë kampin e armiqve, kishte débuar dhe kishte mundur kundërshtarët në betëjë. (Caes. Liber III, kap. 73).

Il gerundivo a seconda della funzione e della costruzione nella quale partecipa, può esprimere:

1. L'idea dell'azione da compiere cioè un'azione non ancora finita, per esempio: *res gerendae – gjëra pér t'u bérë*.
2. L'idea della necessità e dell'indispensabilità del compimento di un'azione, per esempio: *memoria exercenda est – kujtesa duhet ushtruar; virtus laudanda est – virtuti duhet lavdëruar*. (Le caratteristiche aggettivali si notano anche in alcuni vecchi gerundivi, come, per esempio: secundus (dal verbo sequor – i dytë, që ndjek); oriundus (orior – që lind). Con valore simile il gerundivo si usa nella funzione attributiva nelle costruzioni che possono essere formate anche con il gerundio, per esempio: *necessitas legendi libros / necessitas librorum legendorum* – nevoja pér të lexuar libra.

1. Il Gerundivo con Funzione Attributiva

Nella lingua latina, il gerundivo con funzione attributiva o determinativa si usa al posto del gerundio nei casi in cui il verbo transitivo viene seguito da un complemento diretto. Per esempio:

Gerundio Spes **servandi patriam**. Shpresa **pér të shpëtuar** atdheun.

Ar **administrandi rem publicam**. Arti **pér të drejtuar** shtetin.

Gerundivo Spes **servandae patriae**. Shpresa **pér të shpëtuar** atdheun.

Ar **rei publicae administrandae**. Arti **pér të drejtuar** shtetin.

Il passaggio del gerundio al gerundivo si fa: (Diotti, 2000: 165)

1. Quando il complemento oggetto (*patriam, rem publicam*) prende il caso del gerundio (*servandi, administrandi*) al genitivo (*patriam – patriae, rem publicam – rei publicae*).
2. Quando si usa come aggettivo e concorda in genere, numero e caso con il sostantivo che completa (*servandae patriae, rei publicae administrandae* – gjinore njëjës, femëror).

L'uso del gerundivo al posto del gerundio è obbligatorio nei seguenti casi:

Dativo. Come anche nel gerundio, questo caso si usa raramente, poiché dipende dagli aggettivi che indicano attitudine, propensione quali: *idoneus, aptus, utilis, accommodatum* ecc, oppure dalle espressioni verbali che richiedono il dativo: *adsum* (jam pranë), *praesum* (jam në krye), *sufficio* (mjaftoj), *satis sum* (jam i mjafueshëm), *operam do* (përpinqem) ecc. Il gerundivo in casi simili si traduce in albanese con l'infinito del tipo **për të punuar** oppure con il verbo al congiuntivo con significato finale. Per esempio (Terracina, 2003: 72; V. Tantucci, 1992: 368; Qirazati & Dishnica, 1989: 301): *rusus apta temperandis animis disseruit*. – Drusi tha fjälë të përshtatshme **pér të zbutur** shpirrat.

➤ Tempus agris **arandis accommodatum**. – Koha e përshtatshme **pér të lëruar** arat.

➤ **Operam do libro legendo**. – Përpinqem **të lexoj** librin.

➤ **Placandis dis operam dare**. – Përpinqem **të qetësoj** perënditë.

Accusativo, preceduto da *ad* oppure da altre preposizioni. Anche in questo caso, il gerundivo si traduce in albanese con l'infinito del tipo **për të punuar** oppure con il verbo al congiuntivo, con significato finale. Per esempio:

➤ ...profectum item Domitium **ad occupandam Massiliam** navibus actuariis septem,...

↳ ...mëson, gjithashtu, se Domici ishte nisur **pér të pushtuar Marsejën** me shtatë anje të shpejta. (Caes. Liber I, kap. 34).

➤ Quibus rebus perterritos cives Romanos eius provinciae sibi **ad rem publicam administrandam** [18,000,000] et argenti pondo XX milia, tritici modium CXX milia polliceri coegit.

↳ Me këto deklarata i detyroi qytetarët e frikësuar romakë të asaj province t'i premtionin, **pér të administruar shtetin**, 18 milion sesterca dhe 20 mijë libre argjendi, përvëç 120 mijë babuneve me grurë. (Caes. Liber II, kap.

18).

- ...quod accidit, ut duces adversiorum occasione et beneficio fortunae **ad nos**trōs **oppimendos** uterentur.
- ...komandantē e forcave kundërshtare, siç kishte ndodhur, do tē shfrytëzonin rastin dhe fatin **pēr tē sulmuar trupat tanë**. (Caes. Liber I, kap. 40).
- Erat eodem tempore Cn. Piso, adulescens nobilis, summae audaciae, egens, factiosus, quem **ad perturbandam rem publicam** inopia atque mali mores stimulabant.
- Nē këto kohë edhe Gnej Pizoni, një i ri fisnik, mjft trim, pa asnje dysh (në xhep) turbullues, që varfëria dhe zakonet e këqija e nxisnin **tē pērbysn** shtetin. (Sal. kap. XVIII).
- Nunc Orestillam commendo tuaeque fidei tradō, eam **ab** iniuria **defendas** per liberos tuos rogatus! Haveto!
- Tani Orestilën po e lë nē besën tēnde, dhe tē kérkoj **ta mbrosh** nga padrejtësia, pēr dashurinë e fémijëve tē tu! Mirëmbetsh! (Sal. kap. XXXV).

Ablativo, preceduto dalla preposizione. All'ablativo il gerundivo si traduce in albanese con l'infinito del tipo *pēr tē punuar* oppure con verbo al congiuntivo, con significato finale. Per esempio:

- Itaque Caninium Rebilum legatum, familiarem necessariumque Scriboni Libonis, mittit ad eum colloquii causa; mandat, ut Libonem **de concilianda** pace hortetur; imprimis, ut ipse cum Pompeio colloqueretur, postulat.
- Kështu dérgoi legatin Kanin Rebilin, një mik i ngushtë Skribon Libonit, që tē fliste me tē; e porositi që ta nxiste Libonin **pēr tē arritur** pagën; sidomos tē kérkonte që ai vetë tē fliste me Pompeun. (Caes. Liber I, kap. 26).
- Huic officio praepositus erat Fufius Calenus legatus, qui celeritatem **in transportandis** legionibus adhiberet.
- Këtë detyrë ia ngarkoi mëkëmbësit Ruf Kaleni, i cili me shpejtësi **duhej tē transportonte** legionet. (Caes. Liber III, kap. 8).
- **In occupandis** praesidiis magna vi uterque nitebatur.
- Secili nga tē dy, përpiqej me forcë tē madhe **tē pushtonte** vende. (Caes. Liber III, kap. 45).
- Etenim quis mortalium, tolerare potest illis divitias superare, quas profundant **in exstruendo** mari et montibus **coaequandis**, nobis rem familiarem etiam ad necessaria deesse?
- Cili njeri mund tē durojë që ata t'i kenë me teprí pasuritë, tē cilat i përdorin **pēr tē ngritur kodra** mbi dete dhe **pēr tē sheshuar** male, ndërsa ne na mungon buka e përditishme? (Sal. kap. XX).

Nei casi precedenti il gerundivo si usa obbligatoriamente al posto del gerundio, mentre nel caso genitivo e ablativo senza preposizione questo uso è facoltativo, libero.

Genitivo

Gerundio Cupidus **videndi urbem**. I dëshiruar **pēr tē parë** qytetin.

Gerundivo Cupidus **videndae urbis**. I dëshiruar **pēr tē parë** qytetin.

Ablativo senza preposizione.

Gerundio Multa pollicendo Duke premtuar shumë gjëra.

Gerundivo Multis pollicendis Duke premtuar shumë gjëra.

Verrà usato sempre il gerudio e non il gerundivo (Tantucci, 1992: 368) se il complemento è costituito dall'ablativo di un aggettivo oppure di un pronome neutro.

- Cunsilium **aliquidaciendi**. – Vendimi pēr tē bërë diçka.
- Cupiditas **verum videndi**. – Etja pēr tē parë tē vërtetën.

2. L'uso dei Casi del Gerundivo

Il caso genitivo, sia nel gerundio che nel gerundivo, non dipende mai da un verbo, ma solamente da sostantivi e aggettivi. Il gerundivo al genitivo si traduce in albanese di solito con la forma implicita del tipo *pēr tē punuar* oppure con il congiuntivo con funzione finale. Ma ci sono casi in cui possiamo tradurlo con la forma *duhet + participio o congiuntivo*. Per esempio:

- Hunc post dominationem L. Sullae lubido maxuma invaserat rei publicae **capiundae**.
- Pas diktatürës së Sulës, e kishte pushtuar një dëshirë e madhe **pēr tē futur nē dorë** shtetin. (Sal. kap. V).
- Post, ubi regium imperium, quod initio **conservandae** libertatis atque **augendae** rei publicae fuerat, in superbiam dominationemque se convertit,...
- Më pas, kur pushteti mbretëror, që nē fillim ishte **pēr tē ruajtur** lirinë dhe **pēr tē forcuar** shtetin, u shndërrua nē mendjemadh dhe tiranik,... (Sal. kap. VI).
- Erat occasio bene **gerendae** rei.
- Ishte rast i mirë **pēr t'u ndeshur** nē luftë. (Caes. Liber I, kap. 71).
- Quibus cognitis rebus Pompeius deposito **adeundae** Syriae consilio pecunia societatis sublata et...

- ↳ Si mblohdhi këto njoftime, Pompeu la mënjanë planin **për të shkuar** në Siri, siguroi një shumë të hollash nga shoqëritë e sipërmarrëve të taksave dhe... (Caes. Liber III, kap. 103).
- Erant cum Achilla eae copiae, ut neque numero neque genere hominum neque usu rei militaris **contemnendae** viderentur.
- ↳ Akila ishte në krye të forcave të tillë që, si nga numri, si nga cilësitet e nivelit i ushtarëve, ashtu edhe nga përvaja ushtarake, nuk **duheshin shpërfillur**. (Caes. Liber III, kap. 110).
- Lentulus aeris alieni magnitudine et spe exercitus ac provinciarum et regum **appellantorum** largitionibus movetur,...
- ↳ Lentuli nxitej prej borxhit të madh, nga shpresat përmarrë ushtrinë dhe drejtimin e provincave dhe nga dorëdhënia e atyre që donin **të quheshin** me tullin e mbretit,... (Caes. Liber I, kap. 4).
- Catilina **opprimundae** rei publicae *consilium cepit*.
- ↳ Katilina *mori vendimin të përbyste* shtetin. (Sal. kap. XVI).

Come per il gerundio, l'uso del gerundivo al genitivo con le parole *gratia* e *causa* si traduce in albanese sempre con la forma implicita del tipo *për të punuar* oppure con il congiuntivo con funzione finale. Per esempio:

- Relictus in itinere cum paucis incidit in Vibullium Rufum missum a Pompeio in agrum Picenum **confirmandorum** hominum *causa*.
- ↳ Gjatë rrugës, me ata pak burra që kishte, u takua me Vibul Rufin, të dërguar prej Pompeut në zonën e Pichenës, me qëllim që **të mbante lart** moralin e njerëzve. (Caes. Liber I, kap. 15).
- Sed ei, quos ad novissimum agmen equorum **reficiendorum** *causa* substituisse demonstratum est, fuga totius exercitus procul animadversa sese incolumes in castra conferunt.
- ↳ Por ata që kishin qëndruar pranë praparojës **për të clodhur** kuajt, sic e kemi treguar, duke parë humbjen e të gjithë ushtrisë, tërhiqen në kamp shëndoshë e mirë. (Caes. Liber II, kap. 42).
- Huc addunt pauca rei **confirmandae causa**, ut de compositione acturi viderentur.
- ↳ Këtu shtojnë edhe pak gjëra **për ta përforuar**, që të dukej se donin të diskutonin rrith paqësimit. (Caes. Liber III, kap. 15).
- Quem ubi Caesar intellexit praesentis periculi atque inopiae **vitandae causa** omnem orationem instituisse neque ullam spem aut condicionem pacis afferre, ad reliquam cogitationem belli sese recepit.
- ↳ Kur Çezari e kuptoi se e kishte thurur gjithë atë fjalim **për të shmangur** rrezikun e pranishëm e për të shpëtuar ushtrinë nga skamja dhe se nuk jepte asnjë shpresë ose kusht pér paqe, u kthyte te mendimi pér ta vazhduar luftën. (Caes. Liber III, kap. 17).
- At ex reliquis una praemissa Massiliam huius nuntii **preferendi gratia** cum iam appropinquaret urbi, omnis sese multitudo ad cognoscendum effudit,...
- ↳ Kur njëra prej anijeve të mbeturë, e dërguar në Marsejë **për të njoftuar**, ishte afér qytetit, një turmë e madhe njerëzish u derdh pér të mësuar lajmin,.... (Caes. Liber II, kap. 7).

Anche se in casi rari, con il genitivo dei pronomi personali *mei, tui, sui, nostri, vestri* si usa sempre il gerundivo con la terminazione "i", invariabile, indipendentemente dal riferimento ai sostantivi plurali o femminili (Terracina, 2003: 73). Per esempio: (Tantucci, 1992: 369)

- Cleopâtra **sui conservandi** (dhe jo *conservandae*) *causa* confugit. (Cic.)
- ↳ Kleopatra ia mbathi që **të shpëtonte**.
- Haedui legatos ad Caesarem **sui purgandi** *gratia* mittunt (Ces.)
- ↳ Eduitët dërgojnë ambasadorë te Çezari **për të kërkuar** ndjesë.
- Postremo dissimulandi causa aut **sui expurgandi**, sicut iurgio lacessitus foret, in senatum venit.
- ↳ Më në fund pér t'u fshehur ose **për t'u shfajësuar**, sa pér të ngatërruar ujërat, shkoi në senat. (Sal. kap. XXXI).

Il caso dativo del gerundivo, così come il dativo del gerundio, si usa raramente e dipende dagli aggettivi che indicano attitudine, propensione e dai verbi ed espressioni verbali che richiedono il caso dativo ((Xhamani, *The Latin gerund and its translation in Albanian* su questo stesso numero dell'AJIS)). Anche questo caso è sostituito dall'accusativo del gerundivo con la preposizione **ad** ed in albanese si traduce con la forma implicita del tipo *për të punuar*. Serve, cioè, ad esprimere uno scopo. Per esempio: (Terracina, 2003: 74)

- Bello **gerendo** Catonem praefecisti. – Ke vénë në krye Katonin **për të bërë** luftë.
- Regio idonea **condendae** urbi. – Zonë e përshtatshme **për të ndërtuar** një qytet.
- Censoribus **creandis** consul comitia habuit. – Konsulli i mbajti komicët **për të zgjedhur** censorët.
- Decemviri legibus **scribendis**. – Decemvirët **për të shkruar** ligjet.
- Triumviri rei publicae **gerendae**. – Triumvirit **për të qeverisur** shtetin.

➤ Tempus agris arandis accommodatum. – Koha e përshtatshme **për të punuar** fushat.

Il caso accusativo del gerundivo si usa spesso e di solito viene preceduto dalla preposizione **ad**. In questo caso il gerundivo si traduce in albanese con la forma implicita del tipo **për të punuar** oppure con un verbo al congiuntivo con funzione finale. In casi rari, il gerundivo all'accusativo si può precedere dalle preposizioni **in, inter, ob** ecc., conservando la funzione di un complemento. Per esempio:

- Profectum item Domitium **ad occupandam Massiliam** navibus actuariis septem.
- ↳ Méson gjithashu se Domici ishte nisur **për të pushtuar Marsejën** me shtatë anije të shpejta. (Caes. Liber I, kap. 34).
- Quae res etsi nihil **ad levandas iniurias** pertinere videbantur, tamen idoneos nactus homines, per quos ea,
- ↳ Megjithëse dukej qartë që të gjitha këto argument nuk mund **të lehtësonin padrejtësitë**, prapëserapë, duke pasur pranë njerëzit e përshtatshëm, nëpërmjet të cilëve... (Caes. Liber I, kap. 9).
- ...parum clavis aut materia atque armamentis instructis **ad reliquas armandas reficiendas** que utuntur.
- ↳ Nga këto anije fusin në punë ato pak rezerva gozhdësh, druri a pajisjesh **për të armatosur** dhe **për të ndrequar** të tjera. (Caes. Liber I, kap. 36).
- ...quod accidit, ut duces adversariorum occasione et beneficio fortunae **ad nostros opprimendos** uterentur.
- ↳ ...komandanët e forcave kundërshtare, siç kishte ndodhur, do të shfrytëzonin rastin dhe fatin **për të sulmuar** trupat tanë. (Caes. Liber I, kap. 40).
- Caesari **ad saucios deponendos**, stipendum exercitui **dandum**, socios **confirmandos**, praesidium urbibus **relinquendum** necesse erat adire Apolloniam.
- ↳ Çezari duhej të shkonte në Apoloni, **për të lënë** të plagosurit, **për t'u shpërndarë** rrogat ushtarëve, **për t'u dhënë** zemër aleatëve dne **për të vendosur** garnizone ushtarake. (Caes. Liber III, kap. 78).
- Flagitiolum est **ob rem iudicandam** accipere pecuniam.
- ↳ Është e pandershme të marrësh para **për të gjykuar** një çështje. (Cic)

Il caso ablativo del gerundivo si può usare con o senza la preposizione. In questo caso il gerundivo viene preceduto dalle preposizioni **ab, in, de, ex**, ecc, le quali danno l'idea del distacco oppure dell'allontanamento. Sotto l'influenza della preposizione il gerundivo si mette all'ablativo e svolge la funzione del complemento che si unisce ad esso. Anche in questo caso il gerundivo si traduce in albanese con la forma implicita del tipo **për të punuar** oppure con un verbo al congiuntivo con la funzione finale. In rari casi comunque si può tradurre anche con un sostantivo o con una forma implicita. Per esempio:

- Postero die Petreius cum paucis equitibus occulte **ad exploranda** loca proficiscitur.
- ↳ Të nesërmen, Petrei me disa kalorës del fshehurazi **për të zbuluar** (për zbulimin) vendin. (Caes. Liber I, kap. 66).
- Patientiam proponit suam, cum **de** exercitibus **dimittendis** ultro postulavisset;
- ↳ U tregon durimin e tij, kur, përvëç kësaj, kishte kërkuar që **t'i lironin** ushtritë. (Caes. Liber I, kap. 31).
- Probat rem senatus **de mittendis** legatis.
- ↳ Senati miratoi propozimin **për të dërguar** përfaqësues te Pompeu. (Caes. Liber I, kap. 33).
- ...quibus modis ad Oricum cum Libone **de mittendis** legatis contendisset.
- ↳ ...në ç'mënyrë ishte orvatur me Libonin pranë Orikumit **për të shkëmbyer** përfaqësues. (Caes. Liber III, kap. 90).
- Iniuriam **in eripiendis** legionibus praedicat, crudelitatem et insolentiam **in circumscribendis** tribunis plebis.
- ↳ U përmend padrejtësinë kur i **morën** legionet, egërsinë dhe arrogancën e padëgjuar, kur **kufizuan** autoritetin e tribunëve të popullit. (Caes. Liber I, kap. 26).
- Neque vero Caesarem fecellit, quin ab eis cohortibus, quae contra equitatum in quarta acie collocatae essent, initium victoriae orioretur, ut ipse **in cohortandis** militibus pronuntiaverat.
- ↳ Në fakt Çezari nuk kishte gabuar kur kishte menduar se fitorja do të zinte fill prej atyre kohortave që kishte vendosur në vijën e katërt, përballë kalorësisë, siç e kishtë thënë vetë kur **u dha zemër** ushtarëve. (Caes. Liber III, kap. 94).
- Etenim quis mortalium, tolerare potest illis divitias superare, quas profundant **in exstruendo** mari et montibus **coaequandis**, nobis rem familiarem etiam ad necessaria deesse?
- ↳ Cili njeri mund të durojë që ata t'i kenë me tepri pasuritë, të cilat i përdorin **për të ngritur kodra** mbi dete dhe **për të sheshuar** male, ndërsa ne na mungon buka e përditshme? (Sal. kap. XX).

Senza preposizione il gerundivo all'ablativo ha la funzione di un ablativo di mezzo o di modo. In casi simili il gerundivo, come anche il gerundio, si traduce in albanese con un gerundio. Per esempio:

- Tirones enim multitudine navium perterriti et salo nauseaque confecti **iureiurando** accepto, nihil eis nocituros hostes, se Otacilio dediderunt.
- ↳ Në të vërtetë rekrutët e rindj, të tmerruar nga numri i madh i anijeve, të cflitur nga deti dhe **duke marrë besën** se armiqëtë nuk do t'u bënин asgjë, iu dorëzuan Oktacilit. (Caes. Liber III, kap. 28).
- ...haec spectans, ut **movendis** castris pluribusque **adeundis** locis commodiore re frumentaria uteretur,...
- ↳ ...në këtë mënyrë, ai synonte që, **duke zhvendosur** kampin herë pas here dhe **duke shkuar** në shumë vende të ndryshme, ta kishte të lehtë furnizimin me grurë,.... (Caes. Liber III, kap. 85).

Per quanto riguarda la funzione verbale, di solito il gerundivo dipende dai verbi: *mitto* (dérgoj), *curo* (kujdesem), *do* (jap), *trado* (besoj), *relinquo* (lë, braktis), *accipio* (marr, pranoj), *suspicio* (vêsttroj, dyshoj) ecc., si usa sempre all'accusativo e ha il valore di una proposizione finale. Anche nella lingua albanese esso si traduce con la forma implicita del tipo *për të punuar* oppure con un congiuntivo con funzione finale. Per esempio:

- Qua re cognita celeriter quae in statione pro castris erant Afranii cohortes breviore itinere ad eundem **occupandum** locum *mittuntur*.
- ↳ Si u kuptua ky plan, cohortat e Afranit, të cilat qëndronin roje para kampit, *dërgohen* me shpejtësi **për të zënë** po atë vend nga një rrugë më e shkurtër. (Caes. Liber I, kap. 43).
- Duumviris municipiorum omnium imperat, ut naves conquerant Brundisiumque **deducendas** *current*.
- ↳ Më pas u jep urdhër duumvirëve të të gjitha municipeve që t'i siguronin anije dhe **të kujdeseshin** **për t'ia çuar** në Brindizi. (Caes. Liber I, kap. 30).
- Naves longas X Gaditanis ut facerent imperavit, complures praeterea Hispali **faciendas** *curavit*.
- ↳ U dha urdhër banorëve gaditanë që të bënin 10 anije të gjata (lufte), veç kësaj *u kujdes* me qëllim që **të përgatiteshin** shumë të lëra në Hispali. (Caes. Liber II, kap. 18).
- Populus Romanus Crasso bellum **gerendum** *dedit*
- ↳ Populli romak ia **dha të udhëhiqte** luftën Krasos. (Cic.)

Quando il gerundivo si unisce ad una forma del verbo *esse*, cioè con funzione predicativa, abbiamo a che fare con la coniugazione perifrastica (descrittiva) passiva (coniugatio periphrastica passiva). Questa coniugazione serve per indicare il dovere o l'indispensabilità dello svolgimento di un'azione (occorre, è necessario). In albanese la coniugazione perifrastica si traduce di solito con il verbo modale *duhet* + *verbo al congiuntivo*.

3. Conclusioni

Il gerundivo del latino è quella forma implicita in cui si intrecciano le caratteristiche del verbo e dell'aggettivo. Esso è un aggettivo verbale con significato passivo e concorda in genere, numero e caso con il sostantivo o pronome, con il quale si accompagna. Il gerundivo si usa solamente nella forma passiva e si forma nei verbi transitivi e deponenti, nonché in alcuni verbi deponenti intransitivi. Nella lingua albanese si traduce di solito con *duhet* + participio, *duhet* + congiuntivo, ma anche con l'infinito del tipo *për të punuar* oppure con verbi al congiuntivo con funzione finale. Esprime l'idea dell'azione da compiere, l'azione che non è ancora finita, oppure l'idea della necessità o indispensabilità dello svolgimento di un'azione. Il gerundivo si usa nella funzione attributiva oppure determinativa. Per quanto riguarda i casi del gerundivo, il genitivo, il dativo e l'accusativo si traducono in albanese sempre con la forma implicita del tipo *për të punuar* oppure con il congiuntivo con funzione finale. Mentre l'ablativo si usa con o senza preposizione. In questo caso il gerundivo viene preceduto dalle preposizioni *ad*, *in*, *de*, *ex*, ecc, le quali danno l'idea del distacco o dell'allontamento. In questo caso il gerundivo svolge la funzione di un complemento. Si traduce in albanese con la forma implicita del tipo *për të punuar* oppure con un verbo al congiuntivo con funzione finale. Mentre il gerundivo senza preposizione all'ablativo ha la funzione di un ablativo di mezzo o di modo e in casi simili si traduce in albanese con un gerundio. Il gerundivo con la funzione verbale si usa specialmente nella coniugazione perifrastica passiva. In albanese la coniugazione perifrastica si traduce di solito con il verbo modale *duhet* + *verbo al congiuntivo*.

References

- Caesar Caius Julius (2008), *De bello civili*, Torino: UTET.
Çeliku Mehmet (2006), *Format e pashtjelluara të foljes në gjuhën e sotme shqipe*, Tirane: Shbli.
De Giorgi Marco, Mandressi Piero (1999), *I verbi latini*, Milano: Hoepli.
Diotti Angelo (2000), *Lexis 2*, Roma: Bruno Mondadori.
Ernout Alfred (1941), *Morphologie historique du latin*, Parigi: Librairie C. Klincksieck.
Ernous Alfred, Thomas François (1964), *Syntaxe latine*, Parigi: Klincksieck.

- Famerie Etienne, Bodson Arthur, Dubuisson Michel (2012), *Methode de langue latine*, Parigi: Armand Colin.
- Ghiselli Alfredo, Concialini Gabriella (2006), *Il nuovo libro di latino*, Bari: Laterza.
- Mariu e Nino Marione (1980), *Latino 9*, volume primo, Firenze: G. D'anna.
- McKeown Jc., (2010), *Classical Latin*, Indianapolis: Hackett Publishing.
- Piazzino C., Fragonara A. (1985), *Humanitas magistra*, Torino: Paravia.
- Ciriazati Kosta, Dishnica Roza (1989), *Gjuha latine*, II, Tirane: Shblu.
- Sallustius Caius Crispus, (2008), *Catilinae coniuratio*, Milano: Oscar Mondadori.
- Tantucci Vittorio (1992), *Urbis et orbis lingua*, Bologna: Poseidonia.
- Terracina Francesco (2003), *Verbi latini*, Tutti i verbi regolari e irregolari, Milano: Vallardi.
- Xhamani Leonard (2012), Format e pashtjellura të latinishtes dhe të shqipes (Vështrim krahasues), tesi di dottorato di ricerca.